

CELOŽIVOTNÉ VZDELÁVANIE ŤAŽKO ZDRAVOTNE POSTIHNUTÝCH – FORMY A CIELE. (PRAKTICKÝ NÁVRH)

Eva Rakovská

Abstrakt

Príspevok načrtáva možnosť vytvorenia profesných komúnit a komúnit celoživotného vzdelávania ťažko telesne postihnutých ľudí s možnosťou spoločného bývania a odôvodňuje takýto nový prístup k bývaniu a práci ťažko telesne postihnutých ľudí.

Abstract

The contribution dealt with possibility to build up a common house and to create a common community of physically handicapped people, which are create on the professional base or as a long-life education centers. It offers the reasons and motives for building this centers.

Kľúčové slová

Zdravotné postihnutie, celoživotné vzdelávanie, komunita, profesia

Keywords

Physically handicapped people, community, profession, long-life education

Úvod

Po r. 1989 sa vo vzťahu k postihnutým ľuďom začalo proklamovať rušenie veľkých domovov sociálnych služieb, teda známych socialistických ústavov, ktoré boli budované na pokraji miest respektíve úplne odtrhnuté od civilizácie (Bratislava Mokrohájska, Dúbravská cesta, Kysuce- Oščadnica, Nová Baňa a pod.) a vďaka ktorým sa javilo, že socialistická spoločnosť je spoločnosť zdravých ľudí. Proklamácia a realita sú však dve odlišné veci. Pristúpilo sa postupne k decentralizácii a prechodu domovov sociálnych služieb (DSS) pod vyššie územné celky (VUC), aby bola zabezpečená rovnommernosť a blízkosť umiestňovania postihnutých ľudí k ich domovu. Avšak nedostatok financií obecne pre VUC znamená znižovanie počtu domov sociálnych služieb a orientáciu na to, aby postihnutí ľudia mohli žiť v rodinnom prostredí a často sa hovorí o integrácii postihnutých do spoločnosti.

Avšak integrácia je chápaná často nie v prospech postihnutých, ale v prospech organizácie, ktorá proklamuje integráciu (aby mohla získať financie navyše) alebo sa vedie už ani nie skrytá vojna medzi zástancami veľkých DSS so špeciálnymi školami a trendom integrovať deti do bežných ZŠ. Najmarkantnejšie sa to teda prejavuje v školstve. Tak isto život postihnutých v rodinnom prostredí je výborná myšlienka avšak nie je dostatočne podporená legislatívou. **Existuje pár praktických dôvodov prečo nie je možné u nás prevádzať model integrácie postihnutých do bežného života vyššie uvedeným spôsobom:**

1. nedostatočné povedomie celej spoločnosti o potrebách postihnutých spoluobčanov a ich rodín;
2. nedostatočné sociálne cítenie a spolupatričnosť k postihnutým občanom (neschopnosť uvedomiť si, že zdravie môže byť len dočasnou záležitosťou každého jedinca);
3. stále zastaralá legislatíva, čo sa týka chápania domovov sociálnej starostlivosti, ktorá je v rozpore s ostatnými sociálnymi zákonmi týkajúcimi sa kompenzácií a príspevkov pre ťažko zdravotne postihnutých;

4. snaha štátu preniesť zodpovednosť za postihnutého člena rodiny výlučne na plecia rodiny (čo nie je celoživotne možné vzhľadom na starnutie rodičov, individuálny typ postihnutia či nerovnaké sociálne a finančné podmienky jednotlivých rodín).

Vzniká množstvo občianskych združení a nadácií, ktoré finančne podporujú a mediálne proklamujú podporu tak ako aj DSS tak aj projektom na integráciu postihnutých občanov. Avšak takáto forma pomoci hoci je vítaná, nie je systematická a nerieši podstatu problému, ktorý je dlhodobou a sústavnou záležitosťou a bez podpory štátu nie je možné ho vyriešiť.

Projekt komunitného vzdelávacieho centra

V rámci občianskeho združenia IMOBILIO pôsobiaceho v rámci Bratislavy, ktoré združuje pár nadšencov a rodičov ťažko telesne postihnutých mladých ľudí postupne vzniká projekt, ktorý má tendenciu poskytnúť spôsob ako riešiť život ťažko telesne postihnutých ľudí tak, aby nebol len čakaním na poskytnutú službu, hraním počítačových hier, počúvaním rozhlasu, sledovaním televízie a podobne. Projekt sa týka ľudí fyzicky postihnutých odkázaných na vozíček, ktorí majú detskú mozgovú obrnu (DMO) alebo postihnutie podobného typu, kde typy postihu sú rôzne, ale často majú títo ľudia vysoké IQ (**pri niektorých typoch DMO dokonca nadpriemerné**), ale vzhľadom na dyskinetické pohyby rúk, vysoké svalové napätie, postihnutie rúk nie sú schopní pracovať fyzicky. **Z toho dôvodu projekt nezahŕňa v sebe možnosť chránených dielní (manuálnej činnosti) ako je to vo zvyku pri iných projektoch vytváraných v našej spoločnosti. Tieto poskytujú služby ľuďom mentálne postihnutým, či vozíčkarom, ktorí sú manuálne zruční. Takýchto projektov je dostatok. Avšak pri nich sa neuvažuje o ľuďoch, ktorí majú dostatočné IQ, ale fyzicky nedokážu manuálne pracovať kvoli ťažkým druhom telesného postihu (často je aj kombinovaný). Práve to je dôvod, ktorý nás vedie k myšlienke vytvoriť komunitné vzdelávacie centrum pre ľudí s ťažkým zdravotným postihom s možnosťou spoločného bývania. Tento projekt má schopnosť s podporou štátu a ESF stať sa pilotným projektom pre vytváranie podobných centier alebo centier, ktoré profesne môžu združovať do komunit postihnutých občanov, čím neostávajú odkázaní na život osamote.**

Cieľ projektu

Cieľom projektu je poskytnúť ťažko zdravotne postihnutým vzdelávať sa v oblastiach, ktoré sú vhodné vzhľadom k ich fyzickému postihu. Poskytnúť rovnosť šancí na zamestnanie, profesnú orientáciu ľuďom s telesným postihom v spoločnej komunite.

Zdôvodnenie projektu z hľadiska vzdelávania

V súčasnosti sú pod Ministersvom školstva prístupné študijné osnovy pre študentov, ktoré nie sú prispôbolené rôznym typom postihnutia. Vo vzdelávaní je snaha o „standardizáciu“ (jednotné osnovy na ZŠ, jednotné maturity, jednotné monitory pr 9. ročník, jednotné študijné programy na VŠ), ktoré však v sebe **neobsahujú možnosť individuálnych potrieb telesne postihnutých**. Vhodným modelom pre telesne postihnutých je možnosť zostavovania individuálnych študijných plánov pre každú osobu v rámci jej schopností, tak ako sa postupuje vo vzdelávaní postihnutých napr. v USA. Princíp spočíva vo výbere jednotlivých predmetov, ktoré sú akreditované resp. certifikované ministerstvom školstva a individuálnom študijnom tempe podľa typu postihnutia.

Forma vzdelávania a možnosti vzdelávacích nástrojov

Keďže nie je možné postupovať presne podľa vzoru USA, kde každý zo študentov má svojho tútora, lebo na Slovensku nie je postačujúci počet pedagógov, výhodným spôsobom sa ukazuje práve možnosť e-learningového vzdelávania, kde v súčasnosti prebieha veľa nových

aktivít v rámci celej Európy a budujú sa Virtuálne Univerzity pod záštitou rôznych Európskych projektov (k nám najbližšie sú to projekty z ČR Evene a Evenex, pod záštitou Univerzít Hradec Králové a Zlín) resp. prebiehajú projekty ESF poskytujúce na výstupe certifikáty e-learningového školiteľa (FIIT STU Bratislava).

Samotné vzdelávanie e-learningovou formou prebieha na nástrojoch IT, ktoré sú bežne používané v USA a Európe (Blackboard, Moodle a iné), poskytujú možnosti aj multimediálneho prístupu vzdelávania (študenti na FHI EU pracujú na prepojení video konferencií s nástrojom moodle), čo umožňuje postihnutým priamo vypočuť si prednášku bez ohľadu na vzdialenosť a na to, aby museli zdolávať bariéry, ktoré sú u nás nielen fyzické, ale predovšetkým psychické.

Tieto a mnohé iné formy umožňujú postihnutým študentom plánovať si štúdium a oddych tak, aby si sami volili svoje študijné tempo a neboli tlačení nielen do štandardov, ale aj do tvrdej a často neúprosnej konkurencie, ktorá je často stavaná práve na faktore času.

Zdôvodnenie projektu z hľadiska komunit

Integrácia postihnutých ľudí sa v súčasnosti deje takou formou, že výsledkom je vlastne v konečnom dôsledku ich izolácia alebo aj izolácia ich rodín. Prečo? Dôvodom je práve ten spôsob integrácie, ktorá sa deje iba počas doby vzdelávania sa na ZŠ alebo strednej škole, keďže študijné tempo a obmedzenia takýchto študentov je málokto z pedagógov ochotný rešpektovať. Po skončení škôl na Slovensku ostávajú postihnutí mladí ľudia doma s rodičmi. To znamená v praxi, že jeden z rodičov musí nutne ostať doma a poberá tzv. príspevok na opatrovanie (nie za opatrovanie), čiže financie, ktoré pokrývajú potreby postihnutého a druhý rodič zarába na rodinu. Ak je situácia taká, že postihnutý má iba jedného rodiča, nutne časom ostávajú odkázaní na sociálne dávky. Aj denných stacionárov, ktoré sú ochotné prijať ťažko telesne postihnutého občana je v SR príliš málo a s obmedzenou kapacitou. Nieto ešte DSS, ktoré poskytujú denný či tzv. celoročný pobyt. Vzhľadom k tomu, že časom sa situácia mení tak, že ani jeden z rodičov nie je schopný fyzicky sa plnohodnotne starať o postihnutého člena rodiny ostáva celá rodina často v izolácii a v tzv. sociálnej sieti. Situáciu nerieši ani štatút osobnej asistencie, ktorý je podľa zákona nastavený za veľmi nízke finančné ohodnotenie a treba z neho odvádzať dane a ročné zúčtovanie zdravotnej poisťovni a v prípade fyzicky postihnutého človeka asistenciu je schopný vykonávať iba fyzicky zdatný jedinec. Telesne postihnutí ľudia zvyčajne končia v ústavoch „na doopatrovanie“ odkázaní na ležanie v posteli neberúc ohľad pri tom na ich mentálny stav.

To je dôvod k možnosti vytvorenia nového modelu komunitných centier, ktoré by mohli byť zriadené práve za účelom spolunažívania postihnutých ľudí, zabezpečené sociálnymi pracovníkmi a dobrovoľníkmi. Mohli by vytvárať komunity celoživotného vzdelávania alebo komunity profesne orientované, na základe spoločnej činnosti.

Náčrt projektu

1. Projekt poskytuje komunitné pokojné prostredie pre ZTP ľudí, ktorí potrebujú vlastné študijné tempo, orientáciu na intelektuálne predmety, ktoré sú schopní absolvovať (nedokážu rysovať, robiť laboratórne práce, či manuálne pracovať).

Príklady možných študijných smerov:

Kombinácia: jazyk spolu s vedným odborom (vhodné ako prekladateľ, tlmočník)

Vybrané ekonomické predmety – zameranie na marketing (pracovníci v Call Centrách)

Programovanie – tvorba internetových aplikácií, grafiky ap. (teleworking programátor)

Samozrejme sú aj ďalšie možnosti.

2. Pedagogické zabezpečenie:

Prístup na e-learningové kurzy na internete v rámci SR a ČR. Jednanie o možnosti akreditácie, certifikácie na MŠ SR pre jednotlivé predmety a smery. Oslovenie pedagógov s certifikátom školiteľa e-learningu.

3. Materiálne zabezpečenie vzdelávania:

Počítačová učebňa, špeciálne pomôcky pre prácu s počítačom pre ZTP podľa druhu postihnutia (monitory, lupy na monitory, softvér, klávesnice, práca s brailovým písmom, hlasové výstupy a pod.)

4. Personálne zabezpečenie:

Personálne zabezpečenia z hľadiska pedagogického je možno zabezpečiť okrem pedagógov aj z radov vysokoškolských študentov 2. alebo 3. stupňa, ktorý by poskytovali doplňujúce formy (konzultácie k e-learningovým kurzom) a ich činnosť by bola buď na základe dobrovoľnosti alebo započítavaná do pedagogického úväzku potrebného pre úspešné ukončenie doktorandského štúdia.

Personálne zabezpečenie z hľadiska komunity by muselo podliehať pri stálych sociálnych zamestnancoch VÚC a teda je nutná podpora štátu pri vytváraní takýchto komunít.

Rozšírenie projektu v rámci SR a strednej Európy:

Projekt sa môže stať **pilotným projektom komunitného centra vzdelávania postihnutých v rámci SR** a po jeho úspešnom zavedení je možnosť rozšírenia v rámci celej SR ako siete vzdelávacích centier a profesných centier pre telesne postihnutých občanov.

Záver

Ťažko telesne postihnutí ľudia nedosahujú v priemere takú dĺžku života ako zdravý jedinec a navyše podmienky konzumnej spoločnosti založenej na výkonnosti jedinca a užitočnosti jedinca pre celú spoločnosť sú demotivujúcim faktorom a tlačia postihnutých k rezignácii voči snahe plnohodnotne žiť. To je dôvod na zamyslenie sa pre celú spoločnosť ako nájsť riešenie pre ich začlenenie do spoločnosti hlavne z pohľadu ich užitočnosti a spolupatričnosti k nejakému kolektívu.

To je úloha náročná a z pohľadu rodiča ťažko telesne postihnutého mladého muža ju hodnotím ako nezvládnuteľnú ak by ju mali riešiť iba rodičia postihnutých mladých ľudí bez podpory spoločnosti, štátu a samozrejme Európskych sociálnych fondov.

Kontaktná adresa

RNDr. Eva Rakovská
občianske združenie IMOBILIO
Nejedlého 3, Bratislava 841 02
Email: rakovska@euba.sk